

ARISTIDE CARADJA ȘI MAREA SA COLECȚIE DE LEPIDOPTERE

Alexandru MARINESCU

Pe marele și neobositul entomolog Aristide Caradja (1861 – 1955) nu am avut cum să-l întâlnesc, dar tot ce am aflat despre el, din surse de primă mână, mi-a îngăduit să înțeleg că a fost o personalitate singulară, un om absolut fascinant. Sigur, este, într-un fel, o cunoaștere indirectă, dar judecând după realizările sale și după respectul și amintirea ce i-au păstrat câțiva dintre contemporanii săi, nu am nici un motiv să mă îndoiesc că ar fi fost altfel.

Am scris câțiva contemporani fiindcă acest prinț, descendent din două vechi și mari familii boierești, care au dat domni pentru Principatele Române, a fost un sihastru, refugiat în lumea cristalină a muzicii și bucurându-și ochii cu formele delicate și culorile armonioase ale fluturilor.

Nu m-am hotărât prea ușor să aștern câteva rânduri despre un asemenea om, am îndrăznit, totuși, fiindcă am considerat că am avut șansa să-l cunosc treptat, prin acumulări succesive, de-a lungul a vreo 40 de ani, cunoaștere care s-a realizat într-un mediu mai mult decât favorabil.

Aristide Caradja a avut un singur elev, poate, mai corect spus, discipol, pe Aurelian Popescu-Gorj, pe care l-a prețuit pentru pasiunea și interesul arătate lumii fluturilor. A considerat că este bine să-l îndrume și să-l formeze ca entomolog, este drept, de la distanță, dar constant, vreme de 20 de ani, din vara lui 1928, când s-au întâlnit pe țărmul Mării Negre, până în 1948, când povara anilor l-a silit pe marele savant să pună capăt activității științifice. Am fost, destulă vreme, în preajma acestui eminent naturalist și

mare colecționar, l-am însoțit, uneori, în Delta Dunării, la vânători nocturne de insecte (Ernst Jünger le-ar fi numit „subtile“), și, adesea, l-am ascultat povestind despre marele său maestru. Evocările, făcute sub bolta întunecată a copacilor din pădurea Letea, de pe crengile cărora coborau șerpii tăcuți ai lianelor, luminați, doar o clipă, de flacăra șovăitoare și legănată a felinarului, aveau un ecou unic care s-a păstrat neșters de rostogolirea anilor. Altul decât cel al discuțiilor dintr-un minuscul laborator, năpădit de mulțimea cutiilor entomologice, sau din camera unui apartament de bloc, dar toate au rămas, s-au păstrat, adăugându-se altora, cu alte ritmuri sau armonii fiindcă și oamenii erau alții. Profesorul Constantin Motăș i-a fost prieten apropiat lui Caradja, l-a vizitat la conacul de la Grumăzești, l-a ascultat cântând magnific la pian, sonatele lui Beethoven, pentru care entomologul, elev odinioară al lui Hans von Bulow, avea un adevărat cult, dar raporturile dintre ei erau altele, cele dintre doi mari savanți, care se prețuiau și se admirau reciproc.

La fericitele contacte umane s-a adăugat șansa de a avea acces la marea și celebra colecție de fluturi a lui Aristide Caradja, uluitoare nu doar prin varietatea și bogăția exemplarelor, prin raritatea unora, cât, mai ales, prin valoarea ei științifică. Această colecție, adăpostită vreme îndelungată la conacul de la Grumăzești, nu departe de Târgu Neamț, a fost la un pas de a fi distrusă de tăvălugul ultimului război mondial. Ea a fost salvată în condiții dramatice, sosind la București, la Muzeul Național de Istorie Naturală

„Grigore Antipa“, în iunie 1944, pe un afet de tun, din ordinul direct al ministrului Apărării Naționale, generalul Pantazi, care a răspuns insistentelor solicitări ale profesorului Constantin Motăș.

Odată cu dulapurile, conținând cutii etanșe, cu fețe din sticlă, cu cele 120.000 de exemplare de fluturi, în majoritate, Microlepidoptere, cu aripi fine, penate, a fost adusă și biblioteca entomologică a marelui savant. Procesul verbal, întocmit de către Comisia de inventariere și evaluare, cu prilejul primirii colecției la instituția bucureșteană, poartă data de 14 iunie 1944. El a fost semnat de către profesorul Constantin Motăș, în calitate de președinte, și de membrii acesteia, doctorul Mircea Paucă, atunci, director interimar al Muzeului (Grigore Antipa murise, în urma unei crize cardiace, la 9 martie 1944), doctorul Mihai Băcescu, șef de secție, și maistrul Gheorghe Potișel. Curând însă, colecția de Lepidoptere a lui Aristide Caradja s-a aflat, din nou, în mare pericol. În zilele de 23 și 24 august clădirea Muzeului, situată în Piața Victoriei, vis-a-vis de imobilul care adăpostea Consiliul de Miniștri, a fost lovită de bombe lansate de avioanele germane, în cursul raidurilor de pedepsire a fostului aliat. A scăpat, totuși, nevătămată, fiindcă fusese depusă în subsolul localului. Aici vor ajunge, după dezastru, toate piesele Muzeului care au putut să fie salvate.

Timp de câțiva ani, până când lucrările de refacere a Muzeului au fost terminate, nimeni nu s-a putut ocupa de colecția lui Aristide Caradja, deși ar fi fost multe de făcut, dincolo de acțiunile periodice de curățire și dezinsectizare.

Într-o scrisoare către directorul Muzeului „Grigore Antipa“, din 18 iunie 1944, Aristide Caradja indica măsurile ce trebuiau întreprinse pentru ordonarea definitivă a pieselor, fiindcă, „din cauza diferitelor boli și operații din ultimii ani am fost pus în

imposibilitatea de a studia colecția personal, precum am avut dorința. De aceea îmi permit a sugera următoarele indicații și directive pe baza cărora un specialist în Microlepidoptere va putea pune ordine în întreaga colecție. Am arătat verbal D-lui Băcescu, dar mai bine le pun în scris căci *scripta manent*.

1 – Doresc și este necesar ca Microlepidopterele din China și Asia Orientală (conținând mii de „tipuri“) să fie o colecție separată, așa precum am început să o aranjez sistematic. Dar materialul de studii sosit din China a fost atât de bogat încât îmi era imposibil (fiind singur) de a continua cu aranjarea lui sistematică. De la anul 1932 mai înainte, Microlepidopterele din China sunt aranjate după localități și nu în rânduri verticale (ca întreaga colecție) ci în rânduri orizontale și pentru fiecare localitate le-am pus după sistematică. Dar toate speciile ce se află deja în colecție, fie în aceea de „bază“, fie în aceea din China, denumite cu etichete, nu le-am mai etichetat, ar fi treaba unui specialist să le identifice corect. Numai noile specii, descoperite și descrise în lucrările mele, sunt etichetate de mine și anume numai primul individ din fiecare serie (de la stânga) poartă etichetă....“.

Aristide Caradja îl recomanda, pentru această muncă de competență și răbdare, pe profesorul dr. Martin Hering, de la Muzeul Universității din Berlin. Acesta îl vizitase, în 1938, la Grumăzești, și cunoștea bine colecția, dar războiul încă nu se terminase iar complicata situație internațională, care i-a urmat, nu a mai permis colaborarea cu specialiști străini. Conștient de acest lucru, Aristide Caradja, stabilit la București, scria, la 29 august 1945, profesorului Constantin Motăș, mulțumindu-i pentru grija arătată față de colecție, dar și pentru „*a vous exprimer encore une fois ma reconnaissance, mais aussi mon désir que soit le jeune Aurelian Popescu que*

soit charge de la mettre en ordre et de refondre la collection des Chinois ... c'est en Aurelian Popescu que je mets ma confiance. La collection n'aura toute sa valeur que quand elle sera mise en ordre parfait ...“.

Dar tânărul naturalist Aurelian Popescu, care lucrase benevol la Muzeu în perioada 1937 – 1939, era, din 1944, cercetător la Institutul de Cercetări Piscicole al României, ocupându-se de studiul apelor interioare, nevoit să-și limiteze preocupările entomologice la puținul timp liber pe care i-l îngăduiau frecvențele deplasări pe teren. Abia la 15 iunie 1961 el a fost angajat, ca cercetător principal, la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa“, devenind, din 1965, șeful secției de Entomologie. În această calitate s-a putut consacra cercetării și ordonării mării colecții a lui Aristide Caradja.

Între 1948, anul în care Muzeul a fost redat publicului, și 1961, puțini au fost specialiștii care s-au interesat de comorile adunate de Aristide Caradja. După 1961, colecția și-a recăpătat strălucirea și faima reintrând în atenția specialiștilor din întreaga lume.

Pentru a înțelege corect motivația acestui interes, câteva date despre Aristide Caradja și colecția sa sunt, probabil, necesare.

Născut la Dresda, în 1861, Aristide era cel de al șaptelea copil al unei familii avute, de origine greacă. Strămoșii săi, pe linie paternă, s-au stabilit în Țara Românească în secolul al XVII-lea, câțiva ajungând apoi la funcții supreme în principatul valah. Mama sa aparținea tot unei familii ilustre, Șuțu, cu ascendență fanariotă. După studii liceale în Dresda, a urmat, la îndemnul părintelui său, cursurile Facultății de Drept din Toulouse, dar științele naturale l-au pasionat permanent și a izbutit să-și formeze o solidă cultură în acest domeniu.

Prima sa publicație, consacrată *Fluturilor din departamentul Haute Garonne*, datează din 1891, dar bogatul material de Lepidoptere (848 de specii) a fost strâns cu câțiva ani mai înainte, în vremea studiilor din Franța și a constituit începutul unei colecții care a sporit permanent, timp de 56 de ani (1887 – 1943).

Anul 1887 a fost cel al întoarcerii în țară, cu stabilirea definitivă la conacul de la Grumăzești, situat în mijlocul unui imens parc împădurit. A călătorit rar, dar a fost în permanentă corespondență cu marii specialiști în Microlepidoptere de la Londra, Berlin, Bonn, Viena, Petersburg, Stockholm etc., primind de la aceștia un enorm material pe care l-a studiat descriind sute de specii noi. Colecția sa era deja importantă, dar a sporit-o continuu, prin cumpărarea unor colecții particulare celebre, prin schimburi cu marii colecționari, prin achiziționarea unor specii rare, pentru care nu a ezitat să plătească sume considerabile. Mai mult, Aristide Caradja a fost cel care a subvenționat expediții în Asia, Spitzbergen, Africa de Nord, Spania, America de Sud, primind, în schimb, materialul de Microlepidoptere colectat de acestea.

Faima sa de specialist desăvârșit a determinat multe expediții celebre, precum cele ale lui Sven Hedin, Max Korb, Paul Chetien, Karl Ribbe, să-i încredințeze spre studiu tot materialul de Microlepidoptere. A fost solicitat să facă revizia întregii colecții de Microlepidoptere de la British Museum – cea mai mare din lume.

Prin mâna și pe sub ochii lui Aristide Caradja au trecut, astfel, milioane de exemplare de Microlepidoptere. Numai din colecția lui Hermann Hohne, adunată în China, Caradja a studiat și a clasificat 400000 de exemplare.

Lucrările, publicate în cele mai cunoscute reviste internaționale de specialitate, dar și în *Memoriile Academiei Române*, i-au adus un

imens prestigiu. Dacă într-o primă perioadă (1891 – 1924) ele erau consacrate, în special, sistematicii, descrierii de specii noi pentru știință, mai târziu, Aristide Caradja a încercat să dezlege problemele originii și dezvoltării faunei de Lepidoptere. A trecut de la analize la generalizări, folosind datele oferite de paleogeografie și paleoclimatologie pentru prezentarea unor concepții teoretice originale privind biogeo-grafia și sistematica Lepidopterelor. A cercetat, de asemenea, mecanismele formării mutațiilor.

Pentru Aristide Caradja, Asia Centrală a fost punctul de plecare al colonizării cu Lepidoptere a continentului Euroasiatic și, chiar, a întregii lumi. Poate nu este inutil să subliniem că, pentru vremea sa, Aristide Caradja a fost cel mai mare cunoscător al faunei de Lepidoptere din Asia. El a studiat materialele colecției strânse de Hermann Hoene în China, în cursul expediției din 1917 – 1923, descriind 927 de specii, dintre care 271 erau endemisme și 91 specii noi pentru știință. De altfel, colecția lui Aristide Caradja își datorează marea sa valoare științifică tocmai prezenței bogatului material de Microlepidoptere colectat în diverse regiuni ale Chinei. Este, în această privință, una dintre cele mai importante din lume, dar nu trebuie uitată nici existența celor 3000 de tipuri, exemplarele care au servit la descrierea noilor specii și care au o valoare enormă pentru sistematicieni.

Alături de Microlepidoptere se află în colecție și 5000 de Macrolepidoptere, fluturi diurni, mari, care încântă ochiul prin formele și coloritul lor. Sunt, între ele, celebrii *Morpho* din junglele Amazonului, cu aripi de un albastru-turcoaz ce nu poate să fie descris prin cuvinte, *Chrysiridia madagascariensis*, considerat cel mai frumos fluture din lume, *Ornithoptera*, fluturii-păsări din Borneo, și multe alte minuni fragile ce înfruntă timpul la

adăpost de lumină, în raclele lor de sticlă protejate în dulapuri asamblate în ateliere vieneze.

Pentru realizarea colecției, Aristide Caradja și-a sacrificat întreaga avere și a depus o enormă muncă, dar pe baza ei a putut să clădească o operă științifică importantă, care a evidențiat profunzimea și originalitatea gândirii sale.

În 1937, Aristide Caradja a publicat o lucrare de sinteză filozofică intitulată *Meine Weltanschauung (Concepția mea despre Univers)*, pe care a dat-o la tipar, după cum mărturisea într-o scrisoare din 28 ianuarie 1938, către Aurelian Popescu, cu „nădejdea că ași putea prin ea să ajut câțiva să dobândească o liniște sufletească asemănătoare cu aceea de care mă bucur eu acum, după o viață de frământări și îndoieli”. A avut o viață lungă, de aproape un secol, a apucat vremuri vitrege, dar a avut parte și de momente senine, trăite cu înțelepciunea unui filozof.

Dacă aforismul lui Terentianus Maurus (*Habent sua fata libelli*) a fost confirmat de nenumărate ori, de-a lungul secolelor, și colecțiile, nu numai cărțile își au soarta lor. Colecția de Lepidoptere, alcătuită, cu pricepere și pasiune, de Aristide Caradja, cel numit de Traian Săvulescu *Princeps biologorum romaniae*, a avut, până astăzi, o soartă fericită¹.

A N E X Ă²

Scrisoare către
Aurelian Popescu – Gorj

28 . I. 38

Dragă Aurelian,
Am primit buna scrisoare ta și îți mulțumesc pentru cele mângâierile frumoase ce îmi adresezi fiindcă am îmbătrânit trupește; mâna mea tremură acuma, vederea a slăbit și mă obosesc repede. Dar slavă Domnului nu sunt bolnav, organele vitale sunt sănătoase dar uzate și puterea de muncă mult

1. În decurs de o jumătate de secol, Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” a prezentat, de patru ori, în cadrul unor expoziții temporare, piese, în special Macrolepidoptere, din colecția lui Aristide Caradja.

2. Prezentăm, în anexă, câteva documente inedite.

redușă. Trebuie să mă menajez. Bogatul material de studiu din China, care aștepta să-l coordonez și să îi dau concluziile științifice, nici nu știu dacă voi avea posibilitatea de a-l lucra definitiv. Trebuie știut că eu singur, fără alt ajutor, am luat obligația de a lucra toate Microlepidopterele ce le aduna D-l Hone în China, pe când Macrolepidopterele lui le lucrează 11 specialiști după familii și n-ici unul nu a terminat încă partea sa respectivă, pe când eu sunt „a jour“. Ultima mea lucrare, poate cea mai bună și cea mai lungă a apărut chiar acum în a IV-a fasciculă D.E.Z. „Iris“ 1937 (Jan.1938), dar nu voi primi „Separata“ decât în Aprilie-Mai, când îți voi trimite una.

Broșura ce ai primit-o acum „Meine Weltanschauung“ (Concepția mea despre Universul) am dat-o la tipar cu nădejdea că ași putea prin ea să ajut câțiva să își dobândească o liniște sufletească asemănătoare cu aceea de care mă bucur eu acum, după o viață de frământări și de îndoieli. Știu că teoria mea este în contradicție cu acele în curs. Dar sunt convins că prin ecuațiunile matematice nu se pot explica rânduilele Universului, că trebuie să se găsească și se vor găsi în ele erori mici, dar suficiente pentru a răsturna cu totul teoriile actuale. Cât de mică ar fi eroarea – în cursul timpului – se face mare și toate calculele se găsesc false. Convingerea mea este că Entropia, care într-un sistem închis duce necesarmente la anularea tuturor energiilor, nu se poate extrapola pe întregul Univers, că radiațiunea „materiei“ creează în materie și așa mai departe. Este prea complicat ca să intru aci mai amănunțit în această chestie. Sunt în corespondență cu marele physician M. Planck și cred (?) că nu va trece mult timp până ce prevederile mele intuitive se vor găsi juste....

În domeniul de Entomologie am avut mulți contradictori, chiar înverșunați și metoda mea de lucru a

fost criticată. Astăzi toate concluziunile mele sunt unanim adoptate și nu se mai lucrează decât după metoda mea (Ganzheitsforschung), pornind de la syntesa a tuturor cunoștințelor noastre (din orice domeniu) pentru a ajunge la cunoștințe de spațialitate....

Plusia circumflexa, dacă determinarea ei este exactă, ar fi nouă pentru România întregită

(după cât știu eu) Tefesilla virgo a fost constatată la Tecuci, Dobrogea și Ineu, Cotocala nympha-goga în Dobrogea, Herculane etc., Agrotis aelanura (rar albă de tot) la Balcic și Ochrest. velitaris tot la Balcic și București. De când nu mă mai ocup de fauna României (din cauza studiilor faunei Chinei), centrul investigațiilor a eșit din mâna mea și a trecut la Tecuci (Alexinschi), Tighina (M. Hering, care vine anual acolo), Cluj (Ostrogovich și Peterfy), Sibiu (Czekelius), Ineu (Dioszeghy).

Peste câteva zile voi avea plăcerea să-ți trimit fotografia mea.

Îți doresc sănătate și succes în toate.

A. Caradja

P.S. Toți acești entomologi cer cu insistență să controlez materialul lor. Războiul din China va face, poate, imposibilă explorarea mai departe în China. Atunci – dacă rămân sănătos – voi putea reveni la studiul faunei țării noastre și atunci voi putea accepta să mai determin și bogatul material ce-l vei fi adunat până atunci. Dacă ai nevoie de ajutor poți să te adresezi la D-ul Dr. Czekelius, Sibiu, Str. Mitropoliei 34. El este f. bun cunoscător în Lepidoptere. Să te recomanzi de mine.

Scrisoare către doctorul Mircea Paucă

Nedelea, 18, 6. 1944

Mult stimat D-le Director,

Cu toate că n-am plăcerea de a vă cunoaște personal, vă scriu aceste rânduri atât în interesul științei cât și în

interesul meu personal Aud că s-au luat măsuri pentru ca colecția mea cu renume mondial (din cauza miilor de „tipuri“ ce o conține.) să fie depusă într-o sală separată ca o colecțiune „Aristide Caradja“. Ea va fi vizitată de mulți specialiști din țară și din străinătate și bineînțeles ași dori să fie prezentată în mod corect, etichetată și sistematic aranjată. – Or s-a întâmplat că, din cauza diferitelor boli și operații din ultimii ani, am fost pus în imposibilitatea de a studia colecția personal precum am avut dorința. De aceea îmi permit a vă da următoarele indicații și directive pe baza cărora un specialist în Microlepidoptere, cu ușurință va putea pune ordinea în întreaga colecție. Am arătat verbal toate D-lui Băcescu, dar mai bine le pun în scris, căci *scripta manent*.

– Doresc și este necesar ca Microlepidopterele din China și Asia Orientală (conținând mii de „tipuri“) să fie o colecție separată, așa precum am început să o aranjez sistematic. Dar materialul de studiu sosit din China, a fost atâta de bogat încât nu îmi era posibil (fiind singur) de a continua cu aranjarea ei sistematică. De la anul 1932 mai înainte, Microlepidopterele din China sunt aranjate după localități și nu în rânduri verticale (ca întreaga colecție) ci în rânduri horizontale, și pentru fiecare localitate le am pus după sistem. Dar toate speciile ce se află deja în colecția fie în cea „de bază“, fie în aceea din China denumite cu etichete, nu le am mai etichetat; ar fi trebuit unui specialist să le identifice corect. Numai speciile nouă descoperite și descrise de mine în lucrările mele sunt etichetate de mine și anume numai primul rând din fiecare serie (de la stânga) poartă eticheta. Consultând lucrările mele (de la 1932 înainte) va fi ușor pentru orice specialist să discorde aparenta dezordine Pentru acest scop am legat toate aceste lucrări împreună, cari lucrări tratează acest materialul tot după localități astfel că nu poate să fie

nici o dificultate – pentru un specialist de a contopi de la început întreaga colecție de Microl. din China într-un tot omogen sistematic aranjat și frumos etichetat (am dat și etichete în alb pentru acest scop). După părerea mea, trebuie însă un specialist ca să nu se facă erori regretabile în denumirea speciilor, ceea ce ar compromite valoarea acestei colecții și ce-mi ar compromite pe mine! În această ordine de gândire m-am pus în legătură cu prietenul meu Prof. Dr. Martin Hering din Muzeul Universității din Berlin, str. Invalizilor No. 43. Precum reiese din C.P. aici inclusă, el s-a declarat gata să vină personal (sau să trimită un specialist) la București pentru a aranja colecția de Microl. din China. D-lui a fost la mine în Grumăzești în 1938 și cunoaște amănunțit colecția. Ar fi omul cel mai indicat. În lipsa lui să vă adresați la D-l Dr. Czerny, Wiener Naturhistorische Museum, care se interesează atât de mult la colecția mea că ar vrea să o cumpere cu aceea sumă. Cred că ar face ca Mus. Antipa să sacrifice o mică sumă (cheltuiala de drum și o modestă retribuție pentru muncă) pentru a putea să se fudulească de a poseda una din cele mai prețioase colecții din continent, perfect clasată și sistematic aranjată.

Nr. etichetelor de la localitățile Ost – Tianușen și West – Tianușen sunt aproape ilizibile fiind scrise cu creion pe hârtie transparentă și mult șifonată. Trebuie să înlocuie prin etichete nouă. Ost- Tianușen însemnează: Muntea ochiului ceresc de la Est, West – Tianușen, muntea ochiului ceresc din Apus. Toate celelalte etichete sunt clare.

D-l Băcescu vă va putea da toate lămuririle ce nu le am putea da azi în scris, fiind eu bolnav și mult suferind.

Va fi necesar pentru specialistul să consulte următoarele Separate ce le am anexat la biblioteca mea și pe cari d-l Băcescu le-a legat împreună în acest scop:

1 - Materialien zu einer Microlepidopteren-Fauna der chinesischen Provinzen Kiangsu, Cekiang und Hunan.

2 - Materialien zu einer Microlepidopteren - Fauna des Yulingshanmassivs (Provinz Yunan)

3 - Materialien zu einer Microlepidopteren - Fauna des Mienhan, Provinz Shansi, China

4 - Materialien zu einer Lepidopteren - Fauna des Taipei-shanmassivs (Tsinlinshan), Provinz Shensi .

5 - Über die zoogeographischen Verhältnisse in den westchinesischen Provinzen

6 - Materialien zu einer Microlepidopteren - Fauna des Yangt-setales bei Bantang

7 - Materialien zu einer Lepidopteren - Fauna des Taishan-massivs, Provinz Shantung

8 - Materialien zu einer Microlepidopteren-Fauna von Kuatun in der chinesischen Provinz Fukien, 1938

9 - Materialien zu einer Microlepidopteren-fauna von Atuntse (Nord-west - Yunan),1937

10 - Materialien zu einer Microlepidopteren-Fauna von Atuntse in Nord - Yunan, 1938

11 - Materialien zu einer Microlepidopteren-Fauna von Kuatun in der chinesischen Provinz Fukien , 1939

12 - Wissenschaftliche Ergebnisse der niederländischen Expedition in den Karakorum - Microlepidoptera

13 - Schwedisch - Chinesische wissenschaftliche Expedition nach den nordwestlichen Provinzen Chinas. Unter Leitung von Dr. Sven Hedin und Prof. Su Ping-Chang. Insekten: Lepidoptera

14 - Über eine Kleinfalter-Ausbeute aus der Umgebung von Palermo (în dulap).

Toate aceste publicații se referă la Microlept. cari nu sunt aranjate în colecția, ci trebuie înglobate și intercalate în colecția care se va

contopi din nouă într-un tot omogen, precum am arătat mai sus.

II (2) *Macrolepidoptera*

A. *Exotice*: În dulapul 2 și 3 (partea de sus) sunt multe Lepidoptere cari trebuie intercalate la locul lor, în colecția din America și din Asia Orientală și Insula Sundeii .

B. *Macrol. palearctice* (dulapul 5). De patruzeci de ani nu mă mai ocup decât de Microl. așa că speciile sunt etichetate după denumirile și sistemul vechiu. Afară de aceasta se găsesc în dulapul 6 câteva cutii pline cu fluturi care trebuie intercalați în dulapul 5.

Grosul colecției de Microlepidoptera este perfect aranjat („colecția de bază”). Asta este tot ce am avut de spus.

Regret că, din cauza sănătății mele sdruncinată, mă găsesc (de 2 ani și acum mai puțin decât ori când) în absolută imposibilitate de a mai lucra la colecția; munca întregii vieți mele. Mă doare inima din această pricină. Acum stau la țară, dar am intenția de a petrece iarna în București, dacă Bunul Dumnezeu mă va îngădui. Am speranța că voi avea atuncea prilejul și plăcerea de a face cunoștință cu D-voastră. Primiți vă rog, D-le Director, asigurarea perfecte mele stime și salutările mele colegiale. O strângere de mână amicală D-lui Băcescu.

Aristide Caradja

Scrisoare către
profesorul Constantin Motăș

Bucarest, 29 aout 1945

Bien cher et fidele ami !

Dans le malheur qui m'a si cruellement frappe, apres 54 ans de vie commune des plus heureuses, mon unique consolation est que ma bien aimée femme a eu une mort douce et sereine.

Elle a vécu comme une sainte et elle est certainement bien la ou elle se trouve maintenant! Je mets toute mon espérance en l'infinie bonté de Dieu pour qu'il me permette de l'y rejoindre bientôt.

Reportant ma pensée au sort de ma collection et au grand intérêt que vous y avez porté, je tiens à vous exprimer encore une fois ma reconnaissance, mais aussi mon désir que ce soit le jeune Aurelian Popescu qui soit chargé de la mettre en ordre et de refondre la collection des Chinois.

A défaut du Dr. Czerny du Naturhist. Museum de Vienne ou du Prof. Martin Hering du Musée de l'Université de Berlin, c'est en Aurelian Popescu que je mets ma confiance. La collection n'aura toute sa valeur que quand elle sera mise en ordre parfait, chose que je n'ai pas pu faire moi-même.

Dans un autre ordre d'idées, je tiens encore à vous faire savoir que la pétition signée par vous et 130 professeurs et académiciens, demandant en ma faveur une rente viagère, se trouve entre les mains du ministre Voitec mais n'a pas encore été approuvée par le ministre des finances

Je croie une résistance de cette cote?

Je vous serre bien affectueusement les mains et vous prie de croire à mes sentiments les meilleurs.

Votre bien dévoué,
Aristide Caradja

Marcelle C. Karadja
AMINTIRI DIN VIATA
PĂRINTELUI MEU, ARISTIDE
CARADJA

Cât de greu este să fixezi pe hârtie amintiri relative la cineva care ți-a fost foarte aproape; îl cunoști într-atât, încât chiar și trăsăturile cele mai caracteristice, fie chiar și genialitatea, apar ca firești și le primești în mod natural, fără a le mai cerceta. Totuși,

viața nu este altceva decât o succesiune de imagini și de impresii care trec năvalnic în fața minții, atunci când vrei să evoci trecutul; din acestea unele se desprind puternic și de neuitat, cu toate că n-au fost poate tocmai acestea mai importante sau semnificative dar fiindcă poartă în ele un moment de viață cristalizat

Era iarnă. Noi copiii, pe atunci cinci la număr, eram adunați în jurul lămpii care atârnată de tavan își arunca lumina asupra mesei rotunde din mijlocul bibliotecii. Ne făceam lecțiile. Tata traversa cu pași înceți toate camerele ce stăteau cu ușile deschise pentru nesfârșitele sale plimbări de la un capăt al casei la altul, cu capul lăsat, dus pe gânduri.

Atras de lumină un fluture sbârnâia

„Unde sunt smochinele“? îl auzim deodată pe tata întrebând. Smochine? Da. Am mâncat smochine de mult. Au mai rămas câteva uitate într-un fund de vas pe etajeră. De ce?

Prinzând între degetele sale îndemânatic fluturașul ce căzuse pe masă, tata ne spune:

- „Din Asia Mică! pe aci nu trăiește această speță. Și cum ar fi putut veni altfel aci, decât numai pe o smochină?“

Și râdea tata de mirarea noastră, când într-adevăr, dintr-o smochină, scoase învelișul uscat din care ieșise insecta.

Tata iubea mult animalele și întotdeauna avea o desmerdare pentru ele. Nu pot uita o găscă sălbatică care un an întreg se lua după el ori de câte ori ieșea din casă. De departe când îl zărea, fugea spre el. Dânsul o găsisse rănită, toamna târziu pe câmp și îi aranjase un apartament de iarnă cu baie, în pod.

Traian Săvulescu despre Aristide Caradja

Cine îl vede pentru întâia oară pe acest exemplar de rasă al elitei noastre științifice este fără îndoială impresionat de conenanța sa impunătoare: înalt, subțire, mlădios, chiar acum când vede reînviind pentru a 84-a oară natura îndrăgită pe măsură ce a cunoscut-o mai temeinic în adâncurile ei tainice. Cine se apropie mai mult de A. Caradja se simte atras, înmrejuit de expresivitatea unei figuri alcătuită din linii fine, desprinsă parcă dintr-un tablou de El Greco; de privirea-i pătrunzătoare, radiată din ochii larg deschiși sub o frunte lată, boltită, neîncrețită de cutele amărăciunilor,

senină; de gestul reținut al unor mâini cu degete lungi și delicate, menite să mânuiască penelul pe pânză sau să alunece ușor pe fildeșul alb-negru al clavierului.

Cine are însă fericirea să se întrețină timp mai îndelungat cu A. Caradja se simte subjugat de vorbirea-i prietenoasă, domoală, ca un adagio cu misterioase tâlcuri dintr-o simfonie beethoveniană, de politețea firească a unui adevărat nobil și mai ales de modestia în forma ei nesilită, întâlnită numai la adevărații oameni de știință, la adevărații artiști și adevărații filosofi.

BIBLIOGRAFIE

Aristide Caradja, entomolog și filosof, *Analele Academiei Române*, tomul XX, memoriul 8, 1945

Ionescu (M.), 1960, *La collection de Lepidopteres „Aristide Caradja“ et son importance pour l'etude de la systematique et de la zoogeographie*, *Trav. Mus. Hist. Nat., Gr. Antipa*, vol. II, pp.189 – 196

Knechtel (W.), 1960, *La vie et l'oeuvre de l'Academicien Aristide Caradja*, *Trav. Mus. Hist.*

Nat., Gr. Antipa, vol. II, pp. 37 – 51
Săvulescu (Tr.), 1945, - *Aristide Caradja, entomolog și filosof, Analele Ac. Rom.. Mem. Sec. Știin.* Seria III, Tom XX, Mem. 8, pp. 432 – 458

Simionescu (I.), 1930, - *A. Caradja, Rev. Știn. „V. Adamache“*, vol. XVI, nr. 4, pp. 134-138

Simionescu (I.), 1939, - *A. Caradja*, *Natura*, Anul XXVIII, nr. 12, pp. 489 - 491

ABSTRACT

Aristide Caradja (1886-1955) was a well known entomologist, specialised in Asian Microlepidoptera. He had gathered a butterflies collection since his studies in France and he have enriched it permanently, for 56 years. Besides the items collected by himself, he has financed expeditions in different places of the world, brought famous collections and rare pieces so that, in

1944, his collection had 120.000 items, most of them, Microlepidoptera and no less 3000 types. This collection was transferred, in dramatical conditions, in June 1944, from Grumăzești (near Târgu Neamț), where it was the savant's residence, to The National Natural History Museum “Grigore Antipa”, in Bucharest.